

ting toe. Niettegenstaande deeze verzeeking, denken wy, dat onze Leezers met ons wel zullen gelooven, dat men noch op de *Kermes*, noch op derzelver hulpmiddelen veel betrouwen moet.

De *Kermes* geeft ook den naam aan een winkel *Confers*, welk klaarblykelyk veel better is, dan het bovengemelde saamenmengsel.

LABDANUM. [L. E.]

Dit is eene harsagtige zelfstandigheid, die op de bladeren van de *Cistus ladanifera Cretica*, flore purpureo Tourn. uitzweet. Men zegt, dat deeze Hars voor deezen van de baarden der Bokken, die de jonge spruitjes en bladeren der Rotsroozen afknabbelen, plagt verslaamd te worden: maar tegenwoordig wordt een hark, of soort van krabber, met verscheidene riemen of strooken van leder, zagtjes over den struik getrokken, om het kleverige sap op te neemen, welk daar na met mesfen 'er af geschraapt wordt. Zy wordt zelden zuiver gevonden; zelfs in de plaatsën, waar ze voortgebracht wordt; dewyl het stof, dat door den windt op de plant gewaaid wordt, zich met het sap vermengt: ook zegt men dat de Inwooners dier plaatsën een zeker zwart zand 'er onder vermengen. In de winkels ontmoet men tweederly soorte: de beste (welke zeer zeldzaam is) bestaat in donker kleurige, byna zwarte klompen, die de dikte hebben van eene zachte pleister, welke door 't handelen nog zagter wordt; en van eenen zeer aangenaamen reuk is; en van eenen zagtelyk prikkelenden bitteragtigen smaak: de andere soorte is harder, niet zoo donker van kleur, in lange rollen opgerold: en deeze heeft veel zwakker reuk dan de eerste, en heeft een groot innengsel van een fyn zand, welk in de *Labdanum*, die van de *Fransche Academie* onderzocht is, drie vierde deelen van den klomp uitmaakte. Verbeeterde Geest van wyn ontbindt de zuivere *Labdanum* byna geheel en al; alleenlyk een klein gedeelte gomagtige stofte, die geen reuk noch smaak heeft, overlatende: en daarom kan deeze Hars op die wy-

ze uitneemend gezuiverd worden tot inwendig gebruik. Het is een nuttig innengsel in de hoofd- en maagpleisters (x) der Winkels.

LAC [E.] Melk.

Melk is blykbaar een sap van plantgewassen, met weinig of niets van eenen dierlyken aart. De hoedanigheden en gebruiken van dit zagt en voedend vogt, zyn in 't algemeen zeer wel bekend: wy zullen derhalve, te deezer plaats, slechts een bericht geeven van verscheidene proeven, die de veranderingen, welken de melk door verschillende bymengfels ondergaat, en het verschil der hoedanigheden van de melk van verschillende Dieren, aanwyzyn.

Versche Melk vermengt zich gelykelyk met gemeen water, met de delfstoffelyke staalwateren (y), wynen en gemoutte vogten, die niet zuur zyn, zwakke geesten van wyn (z), ontbindingen van suiker (a), zeepen (b) en onzydige zouten (c); maar niet met Olien, het zy geperste of gedistilleerde. Zuuren, zoo wel delfstoffelyke (d), als die van plantgewassen, (e), doen dezelve stremmen; gelyk ook doen vaste en vlugge Loogzouten (f), en hooglyk verbeeterde Geest van wyn (g): de Wrongel, met zuuren gemaakt, wordt ten deele weder opgelost door Loogzoutagtige vogten (b); gelyk die, welke met Loogzouten gemaakt is, insgelyks doet door zuuren. Onzydige Zouten, (i) byzonderlyk Salpeter (k), bewaaren ze, dat ze niet van zelve zuur wordt; en maaken, dat ze zoo ligt niet door zuuren stremt.

De Menschlyk Melk is de zoetste van deeze vogten, en die van Ezelinnen de naaste daar aan: deeze laatste is de dunste van allen: als men ze van zelve laat stremmen, dan bedraagt de wrongel van twaalf onzen, slegts twee drachmaa's; daar die van koeijen melk vyfmaal zoo veel uitleevert: het stremfel (l) van Ezelinnen melk, al wordt het zelfs met zuuren gemaakt, krygt alleenlyk de gedaante van fynelichte vlokken, die in 't wey dryven; maar die van Geitenmelk stremt saamen tot vastere klompen, die in 't zelve zinken.

Als

(x) *Emplastrum cephalica* & *stomachica*. (y) *Aqua mineralis Chalybeata*. (z) *Spiritus vini*. (a) *Solutiones sacchari*. (b) *Sapones*. (c) *Sales neutrales*. (d) *Acida mineralia*. (e) *Vegetabilia*. (f) *Sales alcalini fixi* & *volatiles*. (g) *Spiritus vini summe rectificati*. (h) *Liquores alcalini*. (i) *Sales neutrales*. (k) *Nitrum*. (l) *Coagulum*.

Als men twaalf Oncen uitdamp	dan blyft 'er drooge stof- fe over	uit welke Water eene zoete zelfftandig- heid trekt, die, als ze gedroogd is, be- draagd,	
	Drachma's	Drachmaa's	
van	{ Koeijemelk.	13	1½
	{ Gytemelk.	12½	1½
	{ Menschen- melk.	8	6
	{ Ezelinnenm.	8	6

De zoute Zelfftandigheid, van Ezelinnen melk verkregen was wit, en zoet, als suiker; die van de anderen bruin, of geel en lang na zoo zoet niet; die van koeijemelk het minste zoet van allen. Het blykt derhalven; dat Ezelinnenmelk meer wey, en nog veel meer van eene suikeragtige zoute stoffe, dan die van Koeijemelk, of Geitemelk in zich bevat; en dat de twee laatsten overloediger voorzien zyn van grove vetagtige stoffe: hierom worden deezen ook veel voedzaamer bevonden, terwyl de eersten veel kragtiger zyn, als een openend en afvagend (m) middel.

Het verdikte overblyffel van de Melk, met omtrent even zoo veel water, als 'er door de uitdampinge vervloogen is, getrokken, levert eene fraaije foorte van Wey uit, die veel aangenaamer van smaak, en veel beeter goed te houden is, dan die op de gewoone wyze gemaakt wordt. Dit vogt bevordert de natuurlyke affcheidingen (n) in 't algemeen, en als men met deszelfs gebruik behoorlyk aanhoudt, doet het goeden dienst in scheurbuikagtige en andere ziekten, die uit dikke slym en verstoptheden der Ingewanden voortkomen.

Daar is groot verschild in de melk van een en 't zelfde Dier, naar 't verschillende voedsel, dat het zelve gebruikt: *Dioscorides* verhaalt, dat de melk van Geiren, die op de Schammonie plant en Wolfsmelk weiden, buikzuiverend (o) is: en in de Verhandelingen van *Hanau* (p) zyn voorbeelden opgegeven van bittere melk, van dat het Dier Alfem gegeten hadt. Het is eene bekende en ge-

meene waarneeming, dat buikzuiverende en geestryke vogten, aan Minnen ingegeven, de Kinderen aan doet: en dat de Melk der Dieren, die op groene kruiden weiden, veel dunner is, dan datze met drooge gevoederd worden.

Hoffman, van wien de meeste voorgaande waarneemingen ontleend zyn, trekt dit stuk zoo verre, dat hy voorschryft; dat een beest moet gevoerd worden naar den aart der ziekte, voor welke de melk zal gedronken worden.

LACCA, Gummi-Resina [E.] Lac, on- eigentlyk Gomlac genaamd.

Dit is eene soort van Wasch, van eene roode kleur, die in Oostindien versaaemeld wordt door zekere gekorven Diertjes, op stekken, die tot dat einde in de aarde gestookten worden. Zy wordt tot ons overgebracht, of aan de stekken nog vastgehecht, of in kleine doorschynende korts, of in halfdoorschynende platte koeken: de eerste wordt Steklak genaamd, de tweede Zaadlak, en de derde Schillak. Als men een stuk van de Steklak afbreekt, blykt zy saamengesteld te zyn, uit regelmatige huisjes, gelyk de honichraad, met kleine Lichaampjes van eene donker roode kleur, die 'er in huisvesten: deezen zyn de jonge gekorven Diertjes, en aan deezen is de Lak haare kleur verschuldigd; want als zy 'er van ontdaan zyn, is de kleur zeer verminderd. De Schil- en Zaadlakken, welke geene diertjes nog gedaante van huisje vertoonen, als ze gebrooken worden, onderstelt men door kunst gemaakt te zyn.

(m) *Aperiens & detergens.* (n) *Secretiones naturales.* (o) *Catharticum.* (p) *À la Hoffnienfia.*

zyn van de andere: de zaad-soorte wordt gezegd steklak te zyn, gestooten en beroofd van derzelve vaster gedeelte; en de schil, de zaadlak te zyn gesmolten en tot koeken gemaakt. De steklak is derhalve de echte soorte, en moet, tot geneeskundige oogmerken, alleen gebeezigd worden. Dit saamentremfel is in groote achtiging in *Duitschland*, en andere landen, voor de slapheid en sponsagtigheid van het Tandvleesch, ontstaande uit een koude of scheurbuikagtige gesteldheid: tot dat einde wordt de Lak in water gekookt, met byvoeging van een weinig aluin, welk derzelve ontbinding bevordert: of 'er wordt een Aftreksel (q), met verbeterden Geest van wyn van gemaakt. Dit Aftreksel wordt ook inwendig aangeprezen voor den witten vloed, in zinkingagtige en scheurbuikagtige Ziekten (r): het heeft eenen aangenaamen reuk, en eenen bitteragtigen, niet onaangenaamen saamentrekkenden smaak: In de *Edinburgsche Apotbeek* wordt een Aftreksel voorgeschreven, welk met geest van Lepelblad moet gemaakt worden. Het voornaamste gebruik van de Lac by ons, heeft plaats in eenige Werktuigkunsten, als eene verfware of drogery om mede te kleuren, en om 'er Zegelwafsch van te maaken.

LACTUCÆ folia, semen: *Lactuca sativa* C. B. Tuin Latuw; de bladeren en het zaad.

De verscheidene soorten van Latuw zyn zeer gezonde, verzagende, verkoelende Salaadkruiden, ligtelyk te verteeren, en eenigzins open lyf maakende. De meeste Schryvers stellen vast, dat ze eene verdoovende eigenschap (s) hebben; en inderdaad brengen ze, in verscheidene gevallen, veel toe om rust te bevorderen; het welk zy uitwerken door de hitte te verminderen en de vezelen te verflappen. De Zaden zyn onder de vier kleiner verkoelende Zaden.

Daar zyn twee wilde soorten van Latuw, die men niet zelden onder heggen enz. ontmoet. Eene van deeze verschilt grootelyk in hoedanigheid van de voorgaande, gelyk men

kan oordeelen uit derzelve sterken slaapverwekkenden reuk; zy wordt, door *Morison*, *Lactuca Sylvestris opii odore vehementi soporifero & viroso* (t) genoemd. De bovenste bladeren van deeze zyn aan de kanten ingesneeden, maar de onderste niet. Van de andere wilde soorte zyn alle de bladeren zeer diep ingesneeden: hierom wordt deeze door den zelfden Schryver onderscheiden door den naam van *Lactuca Sylvestris laciniata* (v).

LAMII ALBI folia, flores: *Lamii albi non foetentis folio oblongo*. C. B. Witte Doove-Netel; de bladeren [E.] en bloemen [L. E.]

Deeze plant groeit in 't wilde in heggen; en bloeit in April en May. De Bloemen zyn byzonderlyk vermaard geweest in vloedden van de Baarmoeder en andere vrouwelyke zwakheden, gelyk ook in ziekten van de long; maar het blykt, dat ze van geringe kragt zyn.

LAPATHUM; Patientie; de wortels 'er van.

Hy hebben tien of elf soorten van Patientie, die in *Engeland* in 't wilde groeijen, de wortels van welken, onder elkanderen vermengd, ter markt gebragt worden; alhoewel 'er door de Geneesheeren maar twee voor alle anderen worden voorgeschreeven; en deezen zyn:

OXYLAPATHUM; *Lapathum folio acuto plano* C. B. Patientie met lange, smalle, scharp gepunte bladeren, die aan de kanten niet omgekruld zyn [E.]

HYDROLAPATHUM, *sive Herba Britannica: Lapathum aquaticum folio cubitali* C. B. De groote Waterpatientie. [E.]

De Bladeren van de Patientie openen het lyf, en zyn somtyds inmengfels geweest in Kookfels om hardlyvigheid te verdryven. De wortels zyn vermaard om scheurbuikagtige en huidziekten te geneezen, zoo wel door inwendig te gebruiken, als door uitwendig toe te passen in zalven, pappen en stovingen. *Muntingius* gaf in 1681. eene verhandeling over dee-

(q) Tinctura. (r) Morbi Rheumatici & scorbutici. (s) Qualitas narcotica. (t) Veld-Latuw met den sterken slaapverwekkenden, vergiftigen reuk van heulsap.

(v) Veld-Latuw met groeven.

deezee plant uit; waarin hy beweerde en zocht te bewyzen, dat onze groote Waterpatientie is de *berba Britannica* der Ouden: en inderdaad, de beschryving, welke *Dioscorides* van de laatste geeft, komt met de eerste niet kwaalyk overeen. Daarom schryft deeze Autheur ook alle de kragten, welken de Ouden aan de *Britannica* toeëigenden, ook aan de *Hydro-lapathum* toe; byzonderlyk pryft hy dezelve aan in de schurbuik en alle derzelve toevallen. Wanneer deeze ziekte van zeer langen duur is, zoo dat ze voor de Waterpatientie alleen niet wykt; dan schryft hy een saamenmengsel voor, door welks gebruik hy zegt, dat zelfs de besmetting der Venusziekte (x), in een korten tyd in den grond zal geneezen worden. Zes oncen van de wortels van Waterpatientie, met twee oncen *saffraan*; en van *mastik*, *kaneel*, *gentiaanwortel*, *zoethout wortel*, en *zwarte peper*, ieder drie oncen, (of waar de peper niet gevoeglyk is, zes oncen van *zoethout wortel*) moeten tot een grof poeder gemaakt, en tot een mengsel gebragt worden van twee Gallons wyn, met een halve Gallon *sterken azyn*, en de *dooyers* van drie *eyeren*; en dit alles moet drie dagen staan trekken met een maatige warmte, in een verglaasd vat, dat digt toegestopt is: van dit vogt moeten drie tot zes oncen, iederen morgen, op eene ledige maag genoomen worden, en zulks veertien of twintig dagen, of nog langer.

LAPATHUM UNCTUOSUM, zie BONUS HENRICUS.

LAPIS BEZOAR, CALAMINARIS, HÆMATITES, LAZULI; zie BEZOAR, CALAMINARIS enz.

LAPPA MAJOR, zie BARDANA MAJOR.

LAVENDULÆ flores: *Lavendule angustifoliae*. C. B. Gemeene, of smalbladerige Lavendel; de Bloemen [L.]

LAVENDULÆ flores: *Lavendule latifoliae*. C. B. Grootte of breedbladerige Lavendel; de Bloemen 'er van [E.]

Deeze planten hebben eenen welriekenden reuk, die den meesten Menschen aangenaam is; en eenen heeten prikkelenden bitteragtigen smaak: de breedbladerige soort is de sterkste in beide opzigten, en levert, in het distilleeren, driemaal zoo veel wezendlyke Olie uit, als de andere; derzelve Olie is ook heeter en foortelyk zwaarder: hier om gebruikt men in de zuider deelen van *Frankryk*, waar beide soorten in 't wilde groeijen, alleen deeze eene tot het distilleeren van die Olie, welke *Spyk-Olie* genoemd wordt. De smalbladerige is die soorte, welke gemeenlyk in onze tuinen gevonden wordt, en daarom alleen voorgeschreven door het COLLEGIE van *Londen*.

Lavendel is een heete prikkelende Specery. Zy wordt voornaamelyk aangeprezen, in *zwy-melingen* (y), *beroerdheden* (z), *beevingen*, *opstoppingen* der maandelykche ontlastingen (a); en in 't algemeen in alle ziekten van 't hoofd, de zenuwen en de Baarmoeder, welke voortkomen uit zwakheid van de vaste deelen; en langzaamheid en traagheid der vloeibaare. Zy wordt somtyds ook uitwendig gebruikt in sloovingen voor beroerde ledematen.

De gedistilleerde Olie wordt byzonderlyk geroemd om de *pediculi inguinales* en andere ongedierten van de huid te verdryven: Als men zaght sponsagtig papier, in deeze Olie goeddoopt, of alleen, of vermengd met amandel Olie, 's nagts op de deelen, die door 't ongedierte aangedaan zyn, legt; zoo zullenze zekerlyk des morgens, zegt *Geoffroy*, alle dood bevonden worden. De Winkel bereidingen van *Lavendel* zyn de wezendlyke Olie (b), een Geest [L. E.] en een Conferf [L.]: de bloemen, in zelfstandigheid zyn een innengsel in het Niespoeder (c), [L.] en de Olie in de Hoofdbalsam (d), en de Hoofdpleister (e) [E.]

LAUREOLÆ folia, bacca: *Laureole semper virentis flore viridi, quibusdam Laureola*

(x) *Lues venerea*. (y) *Vertigines*. (z) *Paralyfes*. (a) *Suppressiones evacuationum menstrualium*. (b) *Oleum essentielle*. (c) *Pulvis sternutatorius*. (d) *Balsamum cephalicum*. (e) *Emplastrum cephalicum*.

reola maris. C. B. Keller-hals, Bergpeper; de bladeren en beziën 'er van.

Dit is een kleine heester, die in sommigen van onze bosschen in 't wilde groeit. De bladeren, beziën en bast der wortels en steelen hebben eenen uitstekend scherpen en heeten smaak, die lange blyft, en den mond en keel brandt. Inwendig ingenomen werken ze met groot geweld door den stoelgang, en somtyds door braakinge; zoo dat ze nauwelyks met een verdraaglyke veiligheid kunnen ingegeven worden, ten zy dat derzelve vergiftigheid vooraf door kookinge verzagt worde.

LAURI folia, bacca. Lauri vulgaris. C. B. De Laurierboom deszelve bladeren en beziën. [L. E.]

Deezen worden doorgaans uit de Straat overgebracht; hoewel de boom onze koude luchtstreek wel verdraagen kan. Zy hebben eenen matig sterken speceryagtigen reuk, en een heeten, bitteragtigen prikkelenden smaak; de Beziën zyn sterker dan de Bladeren, in beide opzigten, en leveren, in het distilleeren eene grooter menigte van speceryagtige wendlyke Olie uit; ook geeven ze eene byna smaakelooze Olie (f), in het persen, uit; waar van daan ze ook vetagtig in den mond zyn. Deeze Enkelden zyn heete, windbrekende (g) Geneesmiddelen, en worden somtyds met dat oogmerk ingegeven tegen winterige Kolieken (h); gelyk ook in Moederkwaalen (i). Derzelve voornaamste gebruik, in de tegenwoordige praktyk, is in klisfeeren, en sommige uitwendige toepassingen. De bladeren komen in onze gemeene stoovinge (k); en de Beziën in de kommyn pleister en pap (l); ook geevenze den naam aan een slikartzeny (m), die zelden anders dan in klisfeeren gebruikt wordt.

LAZULI lapis; [E.] een vaste zwaare delfstof, van eene ondoorlichynende blaauwe kleur, die in de oosterfche landen, en in sommige deelen van *Duitschland* gevonden wordt. Het

is een sterk braakmiddel (n); doch wordt in de tegenwoordige praktyk zelden, of nooit gebruikt.

LENTIS VULGARIS semen: Lentis vulgaris semine subrufo. C. B. Linzen; het Zaad 'er van.

Dit is een sterk, winderig voedsel, zeer zwaar om te verteeren: doch het wordt nooit, althans by ons, tot geneeskundige eindens gebruikt.

LENTISCUS: Lentiscus verus ex insula Cbio, cortice & folio fuscis Commelin. De Lentiscus of Mastikboom, het hout 'er van. [E.]

Deeze boom of heester groeit natuurlyk in warme luchtstreeken, maar kan de gemeene winters van de onze ook wel verdraagen. Het hout wordt ons in dikke kwastige stukken gebracht, bedekt met eene afschkleurige bast; en wit van binnen, van eenen wrangen en eenigzins prikkelende smaak, en eenen aangenaamen, hoewel zwakken reuk; de kleine taaije spruitjes zyn de sterkste zoo wel in reuk als in smaak. Dit hout wordt voor een zagt balsmagtig saamentrekkend middel (o) gehouden: een Afkookfel van 't zelve is in de Duitfche Dagboeken (p) verwaerdigd met den tytel van groeiend drinkbaar Goud (q), en sterk aangepreezen in zinkingen (r), walgingen (s), en zwakheid van de Maag; om de spanning der Ingewanden in 't algemeen te versterken, en de afscheiding der pis te bevorderen. Dit is de boom, die op het Eiland *Cbio* de hars uitleevert, welke Mastik genoemd wordt. Zie het Artikel MASTICHE.

LEPIDII folia: Lepidii latifolii. C. B. Gemeene breede Ditander, Peperkruid, of arme lieden peper; de bladeren 'er van. [E.]

Deeze plant wordt somtyds in 't wilde, aan de kanten der rivieren en op andere vogtige plaatsen gevonden. De bladeren hebben eenen speceryagtigen, prikkelenden, bytenden smaak,

(f) *Oleum inspidum.* (g) *Carminativa.* (h) *Colica flatulentes.* (i) *Morbi hysterici.* (k) *Fomentatio Germanica.* (l) *Emplastrum & Cataplasma cumini.* (m) *Electuarium.* (n) *Emeticum.* (o) *Resfringens.* (p) *Epbemerides.* (q) *Aurum potabile.* (r) *Catarrha.* (s) *Nausea.*

smaak, eenigzins raby komende aan dien van peper, maar spoediger overgaande, dan die van de meeste andere zelfstandigheden van deezen rang. Zy worden zeer zelden in de Geneeskunst gebruikt, hoewel ze zeer aangeprezen zyn, als middelen tegen de scheurbuik (t), en om de afscheidingen van de pis en huid te bevorderen; kragten waar op zy ongetwyfeld goed recht hebben.

LEUCOIUM LUTEUM, zie CHEIRI.

LEVISTICI, seu *Ligustici radix, semen* [E.]. *Angelica montana perennis, paludapii folio* Tourn. Lavas; de Wortel en 't Zaad 'er van. [E.]

Dit is een groote kroontjesdraagende plant, die by ons in de tuinen gekweekt wordt. De wortel komt, in hoedanigheid zeer na overeen met dien van Angelica: het voornaamste onderscheid is, dat de Lavas wortel een sterker reuk heeft, en wat minder prikkelenden smaak, verzeld met eene langduuriger zoetheid: de zaaden zyn heeter dan de wortel. Op deeze Enkelden, hoewel ze zeekerlyk geschikt zyn, om tot nuttige gebruiken gebeezigd te worden, heeft men tot hier toe geen acht gegeven: geen van beiden wordt in de voorschriften, die op staande voet bereid worden, geordineerd; en de wortel komt in geen winkel saamenmengsel: de zaaden zyn een inmengsel in het saamengesteld valerian water, en de koekjes van Myrrhe van de *Edinburgsche Apotheek*, in welke beiden zy uitneemend wel overeenstemmen met de andere inmengfels.

LICHEN: *Lichen petraeus cauliculo pileolum sustinente*. C. B. Steen-leverkruid; het kruid zelf.

Dit groeit in 't wilde in vogtige schaduwagtige plaatsen en aan de kanten der rivieren. Het heeft een zwakken niet onaangenaamen reuk; en een kruidagtigen wrangen en eenigzins bitteragtigen smaak. Groote kragten zyn 'er aan dit Enkeld toegeschreven in verstoppingen van de Lever, in de Geelzugt enz.

doch welken de Beoeffenaars der Geneeskunst 'er thans niet van verwagten.

LICHEN CINEREUS TERRESTRIS: *Lichen terrestris cinereus Raii*. Afchkleurig aard-Leverkruid. [L. E.]

Dit bestaat uit vry dikke gevingerde bladeren; die van boven glat, van een netwys weeffel van onderen, en met kleine vezels aan de aarde vast zyn: de bladeren zyn, in hunne volkomenheid van eene afchkleur; als ze ouder worden, veranderen ze in eene donkere of roodagtige kleur. Men vindt het in de gemeene en luchtige opene heiden, waar het zich schielyk over den grond uitspreidt. Dr. Mead bericht ons, dat deeze plant in alle landen groeit, en te gelyk met den *Peruviaanschen* Bast uit *America* is overgebracht geworden: dat ze ten allen tyde gevonden wordt, maar van den Herfst tot den Winter toe moet vergaderd worden; dewyl ze dan in haare beste kragt is.

Dit Enkeld wordt gezegd een heet pisdryvend (v) middel te zyn; doch de smaak ontdekt in 't zelve weinig of geene heetheid. Voornaamelyk is het beroemd wegens zyne kragt in 't geneezen der ziekten, die door de beete van een dollen hond veroorzaakt zyn. De Heer *Dampier* heeft een bericht mede gedeeld van de merkwaerdige uitwerkingen, in deeze gevallen, van een poeder, uit de gedroogde bladeren en peper saamengesteld, aan de Koninglyke Maatschappe; en dit is uitgegeven in de *Wysgeerige Verhandelingen* (x) No. 237. Dit Poeder werdt naderhand (in 't Jaar 1721.) in de *Londensche Apotheek* ingelyfd, onder den tytel van *Pulvis antilyffus*, op begeerte van een uitmuntend Geneesheer, die groote ondervinding van deszelfs goede uitwerkingen hadt. Eenige Jaaren daar na, gaf dezelfde Heer een Geschrift uit, bevattende de geneeswyze, welke hy gehouden hadt in eene groote menigte voorbeelden, die geduurig van goed gevolg bevonden waren.

In dit Geschrift werdt het volgende voorgescreven om ter uitvoer te brengen: „ Laet „ den Lyder negen of tien oncen bloed wor- „ den

(t) *Antiscorbuticum*. (v) *Diureticum*. (x) *Philosophical Transactions*.

„ den afgetapt; en daarna genomen worden
 „ een drachma en een half van het poeder,
 „ elken morgen op een nugteren maag, vier
 „ morgens agter een, in een half pint warme
 „ koeimelk. Na dat deeze vier giften inge-
 „ nomen zyn, moet de Lyder in een koud
 „ bad gaan, of in een koude bron of rivier,
 „ iederen morgen nugteren, een maand lang;
 „ en hy moet geheel en al onder gedompeld
 „ worden, maar niet langer dan een halve
 „ minuut daarin staan (met het hoofd boven
 „ water) als het water zeer koud is: daarna
 „ moet hy het driemaal in de week doen,
 „ veertien dagen lang”.

In 't Jaar 1745. werdt de waereld begun-
 ftigd met eene nieuwe uitgave van het werk-
 tuiglyk bericht aangaande de vergiften, waar
 in we dezelfde geneeswyze van nieuws aan-
 geprezen vinden, als hebbende in den loop
 van dertig Jaaren eene ondervinding bekomen,
 die nooit gefeild hadt aan eenen goeden uit-
 slag, wanneer men dezelfde gevolgd hadt,
 eer de Watervrees (*y*) begonnen was. Het is
 grootelyks te wenschen, dat de uitwerking
 van dit Geneesmiddel, in 't voorkomen van
 deeze schrikkelijke ziekten, volstrekt zeker
 ware, en door ontegensprekelyke daaden be-
 vestigd. Doch 'er zyn bewyzen voorgebragt, dat
 het geen en goeden uitslag gehad heeft; en de
 menigvuldige voorbeelden der doodelykheid
 van die ziekte, welke geduurig voorkomt,
 schynen bewyzen genoeg te zyn, dat dit Ge-
 neesmiddel of kragteloos, of dat 'er eene
 vreemde onoplettendheid in 't toepassen van 't
 zelve begaan zy. Voor 't overige zullen wy
 alleen aanmerken, dat *Boerhaave*, die door-
 gaands mild genoeg is in 't aanpryzen van Ge-
 neesmiddelen, dit in den rang stelt van zulke
 niets beduidende beuzelingen, op welken in-
 dien iemand vertrouwt, zich zelve zekerlyk
 zal bedrogen vinden.

LIGNUM ALOES, zie AGALLO-
 CHUM.

LIGNUM RHODIUM [L. E.] &
 ASPHALTHUS [E.] Roozenhout, een hout

of wortel, die uit de Canarische Eilanden ge-
 bragt wordt: en *Asphaltus*, is een Enkelde,
 van groote waarde by de Ouden; doch welk
 niet tot de kennis van laater tyden geko-
 men is.

De Schryvers over de Kruidkunde (*z*), en
 de Enkelde Geneesmiddelen (*a*) verschillen
 heel veel omtrent het Rhodische of Rozen-
 hout (*b*), niet alleen met opzigt tot de plant,
 die het zelve voortbrengt, maar ook ten aan-
 zien van de droogery zelve; en zy hebben,
 onder deezen naam, Enkelde beschreeven,
 die klaarblykelyk daar van verschillen. Deeze
 verwarring schynt ontstaan te weezen uit eene
 meening dat het *Roozenhout*, en *Asphaltus*
 een en 't zelfde waren; waar van daan 't ook
 gebeurd is dat men verscheidene soorten van
 hout in *Europa* bragt, voor het onbekende
Asphaltus, welken daarna onder den naam
 van *Roozenhout* verkogt werden.

Ten opzigte van het *Asphaltus* hout, ko-
 men de Ouden zelve niet overeen; want
Dioscorides begeert onder deeze benaming
 het hout van een zekere heester, van den bast
 ontdaan; en *Galenus* den bast van een' wor-
 tel. Thans hebben wy niets onder deezen
 naam in de Winkels. Het geene voor deezen
 voor *Asphaltus* by ons verkogt is, waren
 stukken van een bleek kleurig hout, dat uit
 Oostindien gebragt, en doorgaands meer *Ca-*
lambac genaamd werdt.

Het *Roozenhout* der *Winkels*, is door-
 gaands in gekronkelde stukken, vol met kwast-
 ten, welken, als ze doorgesneden worden,
 'er geel uitzien, als de busboom, met een
 rooden weerschyn: men moet de grootste,
 gladste, vastste, en de donkerst gekleurde
 stukken verkiezen; en de kleine dunne of
 bleeke verwerpen. De smaak van dit hout is
 wat bitteragtig, en eenigzins prikkelend: des-
 zelfs reuk zeer welriekend, gelykende naar
 dien van roozen: als het lang bewaard wordt,
 schynt het zynen reuk te verliezen; maar als
 men het eene stuk tegen het ander wryft,
 ruikt het zoo wel als het te vooren deedt.
 Met water gedistilleerd, levert het eene wel-
 rieken wezendlyke Olie uit; maar in eene
 zeer

(y) *Hydrophobia*. (z) *Botania*. (a) *Materia Medica*.

zeer geringe hoeveelheid. Het Roozenhout is thans alleen in achtung om deszelfs wezendlyken Olie, welke tot een verheven en aangenaam reukwerk in ruikende Pomade, en dergelyken, gebruikt wordt. Doch indien wy uit overeenkomst mogen redekavelen, zoo kan dit Enkel met voordeel tot eedeler oogmerken gebezigd worden: een Aftreksel (*b*^o) van 't zelve in verbeterden Geest van wyn (*c*), welk een zeer groot gedeelte der kragten van dit hout in eenen kleinen omtrek bevat, doet zich heel schoon voor, om een dienstig hartversterkend (*d*) middel te zyn, en mogelijk niet minder, dan eenig ander van deeze soorte.

LIGNUM TINCTILE CAMPECHENSE [L. E.]: *Lignum Brasilio simile, caeruleo tingens*. J. B. Campeche, of verfhout; een hout, dat uit Campeche in de baai van Honduras gebragt wordt.

Dit hout is doorgaands in groote blokken, zeer vast en hard, van eene roode kleur, en eenen saamentrekkenden zoeten smaak.

Het is langen tyd van de Verwers gebruikt; doch maar sedert zeer korten als een Geneesmiddel: een Afkooksel en Uittreksel van 't zelve is in onze Gasthuizen in gebruik, en wordt gezegd zeer dienstig bevonden te zyn in buikloopen (*e*). Het Uittreksel is nu in de Winkels aangenomen. Zie III. DEEL. Hoofdst. VI.

LILII ALBI radix, flores: Lili albi flore erecto & vulgaris. C. B. Witte Lelie; de wortels en bloemen 'er van. [E.]

Deezen worden in de tuinen gekweekt, meer om de schoonheid der bloemen; dan tot geneeskundig gebruik.

LILII CONVALLIUM radix, flores: Lili Convallium albi. C. B. Lelie van de dalen, of May Lelie; de wortels en bloemen [E.] Dit groeit in 't wilde in bosschen en beschaduwde plaatsen, en bloeit in May.

De bloemen deezer planten worden gezegd goed voor 't hoofd en de zenuwen te zyn (*f*). Zy hebben eenen aangenaamen zoeten reuk, welken zy door opgieting aan uitgeperste Olie mededeelen, en, in distilleringe, zoo wel aan water, als aan geest van wyn overgeeven; doch men heeft 'er tot hier toe geene wezendlyke Olie van kunnen bekoomen. *Edmuller* zeidt, dat de gedistilleerde Geest welriekender is, dan het water. De Wortels der tuin Lelien zyn overvloedig voorzien van een zagt slym; en hierom zyn ze uitwendig gebruikt geweest in de verzagende en rypmaakende pappen (*g*): en zyn een inmengsel in de ettermaakende pap (*b*) van de tegenwoordige *Edinburgsche Apotheek*. De Wortels der wilde Lelien zyn zeer bitter: gedroogd zynde, worden ze gezegd een goed Niesmiddel (*i*) te zyn; gelyk de Bloemen ook zyn.

LIMONUM succus, cortex: Fructus mali limoniae acide. C. B. Limoenen; derzelve sap, gele schil [L. E.], en derzelve wezendlyke Olie, genaamd, het wezen der Limoenen. (*k*) [L.]

Het sap van Limoenen is in hoedanigheid gelyk aan dat van Oranje-Appelen, waar van het weinig anders verschilt, dan dat het zuurder is. De gele schil is eene fraaije specery, en wordt meenigmaal gebruikt in Aftreksels en Treksels voor de Maag (*l*); doch zy is veel minder, dan die van de Oranjeschil, en levert, in het distilleeren met water, veel minder wezendlyke Olie uit: derzelve geur vergaat echter veel eerder, maar ryst zoo gereed niet op met geest van wyn; want een Uittreksel (*m*), met geest van wyn uit Limoen-schillen gemaakt, bezit den speceryagtigen reuk en smaak veel volmaakter dan een Uittreksel, op dezelfde wyze, van Oranjeschillen bereid. In de Winkels wordt een syroop van het sap bereid, en de schil geconfyt: de schil is een inmengsel in de bittere Treksels, bittere wynen; en beiden, schil en sap in een der Treksels van zenebladeren (*n*); de wezendlyke Olie.

(b^o) Tinctura. (c) Spiritus vini rectificatus. (d) Cordiale. (e) Diarrhica. (f) Cephalica & nervina. (g) Cataplasmata emollientia & maturantia. (h) Cataplasma suppurans. (i) Eger. (k) Essentia Limonum. (l) Tinctura & Infusiones stomachicae. (m) Extractum spirituosum. (n) Infusio senae.

Olie in den vluggen speceryagtigen Geest (o), de Zeeppillen (p), en de Zwavel-Zalve (q) [L.]

LINARIÆ folia: *Linaria vulgaris lutea flore majore.* C. B. Vlaskruid; de bladeren 'er van. [E.]

Dit groeit in 't wilde op de dyken, en aan de kanten der velden. Het wordt van sommigen gehouden voor een goed pisdryvend (r) middel; waarom het door *Tragus herba urinialis*, (piskruid) genaamd is; van anderen voor een sterk buikzuiverend (s) middel, in zoo verre dat *Brunsfelfus* het zelve met een Duitschen naam, die deeze hoedanigheid uitdrukt, *scheißkraut* benoemd heeft. Doch de ervarenheid bevestigt zeer bezwaarlyk een van deeze beide benamingen; en de gemeene praktyk slaat geheel geen acht op deeze plant.

LINGUÆ CERVINÆ, seu scolopendrii folia: *Lingua cervina officinarum.* C. B. Hartstongen; de bladeren 'er van. [E.]

Deeze plant bestaat uit eene menigte lange smalle bladeren, zonder eenigen steel: zy groeit op rotfen en oude muuren, en blyft het geheele jaar door groen. De bladeren hebben een wrangagtigen en wat slymagtigen smaak, gelyk die van 't venus-haar, of steenkruid, maar onaangenaamer. Zy worden aangepreezen in verstoppingen der Ingewanden, en om derzelver spanning te versterken; en ze zyn somtyds tot die eindens gebruikt, het zy alleen, of in vereeniging met *Venushaar*, of de andere planten, die haaragtigen genoemd worden. (t)

LINI CATHARTICI folia: *Lini pratensis flosculis exiguis.* C. B. Purgeer Vlas; de bladeren 'er van. [E.]

Dit is een zeer kleine plant, niet boven de vier of vyf duimen hoog, die in 't wilde op krytagtige bergen en in drooge weilanden gevonden wordt. Derzelver kragt is in den tytel uitgedrukt: een Treksel (v) in water of wey

van een hand vol versche bladeren, of een drachma van dezelve in zelfstandigheid, als ze gedroogd zyn, worden gezegd zonder ongemak den buik te zuiveren.

LINI VULGARIS semen: *Lini sativi.* C. B. Gemeen Vlas; het zaad, genaamd Lynzaad. [L. E.]

Lynzaad levert, in 't uitpersen, eene groote menigte Olie uit; en in water gekookt zynde, een sterk slym (x):

Van dit zaad wordt by gelegenheid het zelfde gebruik gemaakt, als van andere zelfstandigheden van deezen rang; en somtyds worden de zaaden zelve gebeezigd in verzagende en rypmaakende pappen (y). Zy zyn in tyd van schaarsheid ook wel in *Asia* en *Europa* tot voedsel gebruikt; maar zyn niet aangenaam, noch in 't algemeen gezond. *Tragus* verhaalt, dat de geenen die by dit voedsel leefden, in *Zeeland*, zeer gespannen onderbuiken (z) hadden, en dat het aangezigt en andere deelen in een zeer korten tyd opzwellen; en dat 'er niet weinigen van deeze ongemakken storven. De uitgeperste Olie is eene winkel bereiding [L. E.]: de koek, die na het uitpersen van de Olie overblyft, is een innengsel in de ettermaakende pap (a), en de zaaden zelve in het kookfel voor 't Graveel. (b) [E.]

LIQUIDAMBRA [E.] (Storax).

Dit is een harsagtig sap, dat uit een grooten boom, in *Nieuw Spanje Virginia*, en andere Provincien van *Zuid-America*, vloeit. Dit sap heeft in 't eerste omtrent de dikte van *Terpentyn*, maar door 't lang bewaaren wordt het hard tot eene hars: het is van eene geele kleur, naa het roode hellende, van eenen heeten smaak, en eenen welriekenden reuk, niet ongelyk aan dien van *Storax*, met een weinig ambergrys vermeerderd. Voor deezen was het in groote achting; maar is thans vreemd in de winkels.

LI.

(o) *Spiritus aromaticus volatilis.* (p) *Pilula saponaria.* (q) *Unguentum sulphurium.* (r) *Diureticum.* (s) *Catharticum.* (t) *Capillariae planta.* (v) *Infusio.* (x) *Mucilago.* (y) *Cataplasma emolliens en maturans.* (z) *Reiones hypochondriaca.* (a) *Cataplasma suppurans.* (b) *Decoctio nephritica.*

Y 3

LITHARGYRUS [L. E.] Zilver Glit:

Dit is eene bereiding van Lood, doorgaands in de gedaante van zachte Vlokken van eene gecele roodagtige kleur. Als lood, dat tot kalk gebrand is, met een finel vuur gestookt wordt, smelt het in de gedaante van Olie, en verdikt, als 't koud wordt, tot Glit, of Zilverfchuim. Het grootste deel van Zilverglit, dat men in de winkels ontmoet, komt voort uit het zuiveren van Zilver van het lood, dat 'er mede vermengd was, en uit de louteringe van Goud en Zilver door middel van dit metaal: naar den graad van hitte en andere omstandigheden, is het van eene bleeke of donkere kleur; het eerste (bleeke) wordt doorgaands Zilver Glit; het andere Goud Glit genoemd. Zie het Artikel van Lood, PLUMBUM.

LITHOSPERMI, seu *Mili solis semen*: *Lithospermi majoris erecti*. C. B. Steenzaad, Paerkruid, Vogelsteen; het Zaad 'er van. [E.]

Dit wordt in 't wilde op drooge Velden en in heggen gevonden. De zaaden 'er van zyn rondagtig, hard, van eene witagtige kleur, als kleine paeren; en uit deeze omstandigheden heeft men gemeend, dat ze dienstig waren in Graveelzickten. Derzelve smaak is louter meelagtig.

LOTI URBANÆ folia, semen: *Lotiborzenfis odoræ*. C. B. Zoet Drieblad, Zevengety; de bladeren en Zaaden.

De Bloemen deezer plante zyn sterker van reuk, dan de andere deelen: deezen zyn aangepreezen geweest, wegens zweetverwekkende (c), veranderende (d), pynstillende (e), en andere kragten; doch derzelve uitwerkingen zyn niet kragtig genoeg geweest, om ze in praktyk te houden.

LUJULÆ folia: *Oxyos albæ Gerard*. Wilde Zuuring; de bladeren 'er van. [L. E.]

Dit is een kleine plant, die in 't wilde in de boschen groeit. In smaak en geneeskragtige hoedanigheid komt ze met de gemeene

Zuuring overeen (zie het Artikel ACETOSELLA); maar ze is veel aangenaamer, en heeft daarom, by het COLLEGIE van Londen, den voorrang. Met melk gekookt, maaktze een aangename wey; en met suiker gestampt, een zeer fraai Conferf, welk voor eenigen tyd in de Winkels gehouden werdt, en nu in de Apotheek is aangenomen.

LUMBRICI & LIMACES TERRESTRES. Aardwormen en Slakken. [E.]

Deeze beiden worden gehouden de Ingewanden te verkoelen en te zuiveren. De laatste worden, wegens haar overvloedig lymig kleeferig sap, aangepreezen als een herstellend middel (f) in de Teeringen (g): tot dat einde worden ze voorgeschreven in melk te kookken; en dus behandeld zyn ze mogelyk van eenigen dienst. In het distilleeren geeven zy niets over, het zy met water, of met geest; en hierom zyn de gedistilleerde wateren van dezelve, schoon voor deezen in groote achttinge, niet bevonden, eenige van die kragten te hebben, welken de dieren zelve ondersfeld worden te bezitten.

LUPINI semen: *Lupini vulgaris, semine*; & *flore albo, sativi*. J. B. Witte Lupinen; het Zaad 'er van.

Deezen hebben eenen smaak als peulvrugten, verzeld van eenen onaangenaam bitteren. Zy worden gezegd de wurmen te verdryven (b), zoo wel inwendig gebruikt, als uitwendig toegepast. *Caspar Hoffman* waarschuwt tegen derzelve inwendig gebruik, en zegt ons (uit een der *Arabische* Schryvers), dat zy somtyds den dood veroorzaakt hebben. *Simon Pauli* zeidt insgelyks, dat hy eenen jongen van agt of tien jaaren gezien heeft, die na het inneemen van een drachma van deeze zaaden in poeder, met eene schrikkelijke pyn in den Onderbuik (i), moeijelykheid van ademaaling, en byna geheel verlies van stemme, werdt aangegrepen; en dat hy door een klisteer van melk en suiker van deeze pynen en ongemakken bevryd werdt; terwyl hy eene

(c) Diaphoretica virtus. (d) Alexipharmaca. (e) Anodyna. (f) Restaurans. (g) Consumptio. (b) An-
Gelmintica. (i) Abdomen.

ne groote menigte van wurmen kwyrt raakte. Doch de Hr. *Geoffroy* merkt aan, en met het grootfte recht, dat deeze toevallen, of aan de wurmen moeten toegelchreeven worden, en niet aan het Geneesmiddel; of dat deeze zaaden, indien ze iets fchadelyks in zich hebben, het zelve met derzelve bitterheid door 't koo-ken verliezen; nademaal zy by de Grieken in gemeen gebruik waren, als voedsel, en door *Galenus*, als zeer gezond, zyn aangepreezen.

LUPULUS: *Convolutus perennis, beteroclitus, floribus herbaceis, capsulis foliaceis strobili instar Morij.* Hop; de losse bladeragtige hoofden, die aan de toppen der ranken groeijen.

Deezen zyn een van de aangenaamfte sterke bitters, hoewel ze zelden tot eenig geneeskundig gebruik gebeezigd worden. Derzelve voornaamfte vertier is in de moutdranken, die zy minder flymig maaken, en vryer door de pis doen loozen.

LYCOPERDON: *Fungus rotundus orbicularis.* C. B. De Bovist, of stoffige Paddestoel. [E.]

Deeze Paddestoel wordt in drooge weilanden gevonden. Hy fchynt van dezelfde hoedanigheid te zyn, als de Lorkenzwam van den Eikenboom (zie pag. 76.); en is, gelyk die, gebruikt geweest om uitwendige bloedingen (k), en andere vloedten te fluiten. Het fyne stof, waar mede hy door den tyd vervuld wordt, is ook tot het zelfde einde gebruikt geweest.

MACIS [L. E.] Foelie; een der bekleedfelen van de Nootmusfchaat (zie het Artikel **NUX MOSCATA**).

Deeze specery, als een onderwerp zoowel van de Geneeskunst, als van de Kruidmengkunst beschouwd, komt zeer naa met de Nootmusfchaat overeen. Het voornaamfte onderscheid is, dat de Foelie wat minder faamentrekt, meer vloeibaare Olie, in 't persen, uitlevert, en in 't distilleeren ook meer vlugge

Olie: het geen in de Winkels uitgeperfte Olie van Foelie genoemd wordt, is niet van deeze specery, maar van de Nootmusfchaat bereid. Foelie is een inmengfel in den wyn van staal der Winkels [L.], en in het wonder water (l) [E.]; en de uitgeperfte Olie in de hoofden maag-pleisters (m) [L.].

MAGISTRANTIA, zie **IMPERATORIA**.

MAJORANÆ folia: *Majoranæ vulgaris.* C. B. Zoete Marjolein; de bladeren 'er van: [L. E.]

Marjolein wordt alle Jaaren in onze tuinen geteeld, zoo wel voor 't gebruik der keuken als der Geneeskunst; de zaaden worden ongemeenlyk uit de Zuiderdeelen van *Frankryk*, waar de plant in 't wilde groeit, bezorgd. Het is eene middelmaatig heete specery, die haare kragten, door trekkinge (n) zoo wel aan wateragtige, als aan geestagtige vogten overgeeft; en aan water in het distilleeren. Het is voornaamelyk beroemd in ziekten van 't hoofd en de zenuwen, en in de vogtige Amborstigheden (o), en in zinkingen (p) der oude lieden. Een vezendlyke Olie van 't kruid wordt in de winkels gehouden. Het Poeder van de bladeren is een aangenaam niesmiddel (q), en komt in 't Niespoeder (r) der Winkels.

MALABATHRUM folium: *Folium cinnamomi, sive canellæ malabaricæ & Javensis.* C. B. Indiefch Blad. [L.]

Dit blad is van eene groene kleur, vast weeffel, zeer glad aan de eene zyde, en wat minder zodanig aan de andere, aan welke drie aanmerkelyke ribben langs de geheele lengte loopen. *Lemery* en *Pomet* verzeekeren, dat deeze bladeren geenen merkelyken reuk of fmaak hebben; *Herman* en anderen, dat ze een groot gedeelte van beiden hebben: die wy in onze winkels ontmoeten hebben weinig of geen reuk, tot dat ze braaf gevreeven worden, wanneer zy eenen aangenaamen speceryag-

(k) *Hæmorrhagines.* (l) *Aqua mirabilis.* (m) *Emplastrum cephalicæ & Stomachicæ.* (n) *Infusio.* (o) *Aphorismata humoralia.* (p) *Catarræ.* (q) *Eggew.* (r) *Pulvis sternutatorius.*